

دانشکده پردیس دانشگاه گیلان

گروه: روابط بین الملل

موضوع:

بررسی جرائم سازمان یافته و پیامدهای آن بر امنیت ملی ایران (با تاکید بر تروریسم)

دانشجو:

شاهین پوراسدی

استاد راهنما:

آقای دکتر ابراهیم متقی

استاد مشاور:

آقای دکتر امیر نیاکوئی

شهریور ۹۲

تقدیم به :

پدر بزرگوارم

که در تمامی مراحل زندگی روشنائی زندگانی بی فروغ من بود.

به نام خطیبه سبز عشق

تشکر و قدردانی:

فضل خدا را که توان شمار کرد

یا کیست آنکه شکر یکی از هزار کرد

با حمد و سپاس به درگاه خداوند مَنان که نعمت تحصیل دانش و دانشجویی در محضر اساتید فرزانه ای را بر من ارزانی داشت، به مصداق کلام شیوای امام علی علیه السلام که فرمودند: **من عَلَّمَنِي حَرْفًا فَقَدْ صَيَّرَنِي عَبْدًا** وظیفه خود دانسته از استاد راهنمای گرامی **آقای دکتر/ابراهیم متقی** و استاد مشاور ارجمند **آقای دکتر سید/امیر نیاکوئی** کمال تشکر و قدردانی نمایم که بدون کمک و راهنمایی های این دو استاد بزرگوار پیمودن راه دشوار این پژوهش میسر نمی شد و همچنین از محضر استاد بزرگوار جناب آقای دکتر سیمبر ، و همچنین معاون مدیر عامل وقت بانک سرمایه آقای دادمرزی ، ریاست محترم امور حقوقی بانک سرمایه آقای قنبری ، ریاست محترم اداره حقوقی بانک سرمایه آقای واشقانی فراهانی و همچنین دوست و همکار ساعی اینجانب سرکار خانم عاطفه السادات میری و تشکر ویژه از خانواده خود مادرم ، پدرم و خواهرم که همواره پشتیبان اینجانب در تمامی دقائق زندگی بوده اند و خواهند بود و تمامی عزیزان و دوستان و همکاران که همواره در این راه اینجانب را همراهی نمودند . از خداوند متعال برای این عزیزان بزرگوار آرزوی طول عمر و سلامت می نما

فهرست مطالب

۲	کلیات و مفاهیم
۲	۱. مقدمه
۴	۲. بیان مساله
۵	۳. اهداف تحقیق
۵	۴. اهمیت موضوع
۶	۵. سوال اصلی
۶	۶. فرضیه
۶	۷. پیشینه تحقیق
۷	۷. تعریف مفاهیم
۹	۸. روش تحقیق
۱۰	۹. ساماندهی
۱۴	فصل اول: جرائم سازمان یافته
۱۹	مبحث اول جرم انگاری تطهیر منافع حاصل از جنایت: پولشوئی
۲۲	گفتار اول: تعریف و مراحل تطهیر پول
۲۳	مراحل پولشوئی
۲۵	تطهیر پول در کنوانسیون پالمو
۲۶	آثار پدیده پولشوئی

۲۸	مبحث دوم : فساد مالی (ارتشاء)
۳۲	فساد مالی در کنوانسیون پالمو
۳۴	مبحث سوم: قاچاق
۴۱	قاچاق اشخاص (کودکان و زنان)
۴۵	قاچاق مهاجران
۴۹	قاچاق تسلیحات گرم (سلاح)
۵۲	مبحث چهارم: جرائم علیه اموال
۵۵	جعل اسناد و اوراق بهادار
۵۸	مبحث پنجم: جرائم کامپیوتری
۶۲	فصل دوم: مبانی نظری پیشگیری و تروریسم
۶۲	مبحث اول مبانی نظری پیشگیری وضعی و تروریسم
۶۲	گفتار اول: مبانی پیشگیری وضعی
۶۳	بند الف: نظریه انتخاب عقلانی
۶۴	بند ب: نظریه فضای قابل دفاع
۶۵	بند ج: نظریه فعالیت روزمره
۶۶	بند د: نظریه شیوه و سبک زندگی
۶۶	گفتار دوم: مبانی نظری جرم انگاری تروریسم
۶۹	بند الف: نقض حق حیات
۷۱	بند ب: نقض کرامت انسانی

۷۳	بند ج: نقض حق برخورداری از صلح و امنیت
۷۳	گفتار سوم: پیشینه پیشگیری وضعی و تروریسم
۷۴	بند اول: پیشینه پیشگیری وضعی
۷۷	بند دوم: پیشینه تروریسم
۸۱	مبحث دوم: مصادیق، ابزار و شیوه های ارتکاب عملیات تروریستی
۸۲	گروه های تروریستی
۸۴	مصادیق تروریسم
۸۵	گفتار اول: تروریسم علیه وسایل و تاسیسات خاص
۸۵	بند الف: تروریسم هوایی
۸۸	بند ب: تروریسم دریایی
۹۱	بند ج: سایر تروریسم
۹۱	۱. مفهوم سایر تروریسم
۹۴	۲. تاریخچه ای از حوادث سایر تروریستی
۹۵	۳. جذابیت سایر تروریسم برای تروریست ها
۹۸	تروریسم علیه اشخاص
۹۸	بند الف: تروریسم علیه سران و نمایندگان سیاسی
۱۰۰	بند ب: گروهانگیری
۱۰۱	مبحث سوم: شیوه ها و ابزار های ارتکاب عملیات تروریستی
۱۰۲	گفتار اول: تروریسم هسته ای

۱۰۶.....	گفتار دوم: تروریسم سایبری
۱۱۱.....	گفتار سوم: بیو تروریسم
۱۱۲.....	بند الف: مفهوم بیو تروریسم
۱۱۳.....	بند ب: پیشینه بیوتروریسم
۱۱۶.....	بند ج: عوامل جذب تروریست ها به بیو تروریسم
۱۱۷.....	گفتار سوم: تروریسم شیمیایی
۱۱۸.....	بند الف: مفهوم تروریسم شیمیایی
۱۱۹.....	بند ب: پیشینه تروریسم شیمیایی
۱۲۱.....	بند ج: عوامل جذب تروریست ها به سلاح های شیمیایی
۱۲۲.....	فصل سوم: تهدیدات تروریستی، راهکارها و کنوانسیون (بر امنیت ایران)
۱۲۵.....	مبحث اول: تکنیک های پیشگیرانه وضعی مبتنی بر افزایش تلاش و زحمت ارتکاب عملیات تروریستی
۱۲۶.....	گفتار اول: تکنیک های سخت تر کردن هدف
۱۲۷.....	بند الف: تروریسم علیه اشخاص
۱۲۷.....	بند ب: تروریسم علیه تاسیسات
۱۲۸.....	بند ج: تروریسم هسته ای
۱۳۰.....	بند د: تروریسم دریایی
۱۳۰.....	گفتار دوم: روش های کنترل دسترسی به آماج جرم
۱۳۱.....	بند الف: تروریسم علیه اشخاص و تاسیسات
۱۳۴.....	بند ب: تروریسم مجازی

- بند ج: تروریسم دریایی ۱۳۵.....
- گفتار سوم: غربال خروجی ها و منحرف کردن تروریست ها از آماج جرم ۱۰۷.....
- بند الف: غربال خروجی ها ۱۳۷.....
- بند ب: منحرف کردن بزهکاران از آماج جرم ۱۰۸.....
- گفتار چهارم: کنترل وسایل یا ابزار تسهیل کننده یا مورد نیاز جرم ۱۴۰.....
- بند الف: تروریسم علیه اشخاص ۱۴۲.....
- بند ب: بیو تروریسم، شیمو تروریسم و تروریسم هسته ای ۱۴۲.....
- بند ج: مبارزه با تأمین مالی تروریسم ۱۴۴.....
- مبحث دوم: تکنیک های مبتنی بر افزایش خطرات قابل پیش بینی ارتکاب عملیات تروریستی ۱۴۷.....
- گفتار اول: تقویت محافظت از آماج جرم ۱۴۸.....
- بند الف: تروریسم هسته ای ۱۴۸.....
- بند ب: تروریسم هوایی ۱۵۰.....
- بند ج: تروریسم مجازی ۱۵۱.....
- بند د: تروریسم دریایی ۱۵۱.....
- گفتار دوم: نظارت طبیعی ۱۵۳.....
- گفتار سوم: کاهش گمنامی ۱۵۶.....
- بند الف: تروریسم هوایی ۱۵۶.....
- بند ب: تروریسم دریایی ۱۵۸.....
- بند ج: تروریسم مجازی ۱۵۹.....

- گفتار چهارم: مراقبت غیر رسمی ۱۵۹
- گفتار پنجم: مراقبت رسمی ۱۶۱
- بند الف: اقدامات سنتی پیشگیرانه پلیسی ۱۶۲
- بند ب: اقدامات نوین پیشگیرانه پلیسی ۱۶۳
- مبحث سوم: تکنیک های مبتنی بر کاهش منافع قابل پیش بینی ارتکاب عملیات تروریستی ۱۶۵
- گفتار اول: از دسترس خارج کردن آماج جرم ۱۶۵
- بند الف: تروریسم هسته ای ۱۶۶
- بند ب: تروریسم بیولوژیک ۱۶۷
- گفتار دوم: نمان کردن آماج جرم و علامت گذاری اموال ۱۶۸
- بند الف: نمان کردن آماج جرم ۱۶۹
- بند ب: علامت گذاری اموال ۱۷۰
- گفتار سوم: برهم زدن بازار جرم و از بین بردن سود ناشی از ارتکاب جرم ۱۷۲
- بند الف: برهم زدن بازار جرم ۱۷۲
- بند ب: از بین بردن سود ناشی از ارتکاب جرم ۱۷۳
- مبحث چهارم: تکنیک های مبتنی بر کاهش تحریک تروریست ها و حذف بهانه های ارتکاب عملیات تروریستی ۱۷۵
- گفتار اول: تکنیک های مبتنی بر کاهش تحریک تروریست ها ۱۷۵
- بند الف: اجتناب از ستیزه ۱۷۶
- بند ب: کاهش تحریک هیجانی ۱۷۸
- گفتار دوم: تکنیک های مبتنی بر حذف بهانه های ارتکاب عملیات تروریستی ۱۷۹

۱۸۰.....	بند الف: وضع قواعد
۱۸۲.....	بند ب: راهنمایی قبلی
۱۸۳.....	بند ج: کمک به هماهنگی
۱۸۵.....	مبحث پنجم: کنواسیون های تصویب شده درخصوص تروریسم
۱۸۸.....	مبحث ششم: تروریسم، امنیت ایران
۲۲۹.....	نتیجه گیری و پیشنهادات
۲۲۹.....	الف: نتیجه گیری
۲۳۱.....	ب: پیشنهادات
۲۳۲.....	منابع و مآخذ

کلیات

۱-مقدمه

جهان امروز در سایه گسترش روزافزون علم و تکنولوژی به دهکده ای مبدل گردیده که موجبات توسعه علوم را بر پایه فناوری های نوین میسر ساخته است این درحالی است که امروزه با گسترش پیشرفت در حوزه های گوناگون علوم، جامعه جهانی با مخاطراتی مواجه شده است. برای این اساس ارتکاب رفتارهای مخاطره آمیز از سوی مجرمان در سطوح گوناگون ملی، منطقه ای و بین المللی و تهدیدات ناشی از آن موید این امر می باشد. بنابراین ارتکاب این گونه رفتارها ضمن نقض موازین حقوق بشر، تهدیدی علیه صلح و امنیت بین المللی به شمار می آید، به علاوه امروزه نقض حقوق بشر، آن هم به شکل نقض و تخلف شدید و خشونت آمیز حقوق اساسی بشر، جنایات علیه بشریت و علیه صلح و امنیت بشری محسوب می شود.^۱

پدیده تروریسم در حال گسترش در سطح کشورها است و به طور کلی تمدون های امروز دنیا هرکدام به نحوی با این پدیده مواجه می باشند این پدیده مخصوصا در چند دهه اخیر رشد فزاینده ای داشته است. بر اساس آمارهای وزارت امور خارجه آمریکا در فاصله سالهای ۱۹۶۸ تا ۱۹۸۲ تقریبا هشت هزار اقدام تروریستی در سطح جهان صورت گرفته است که مطابق این آمار نرخ سالانه وقوع اقدامات تروریستی بین ۶۰۰ تا ۵۸۰ در نوسان بوده است که حدودا به رقم دو عملیات در هر روز می رسد. براساس منبع فوق الذکر در سال ۱۹۹۹ این حملات به ۵۰۰۰ حمله در سال افزایش یافته است.^۲ علاوه بر افزایش نرخ ارتکاب جرایم تروریستی در یکی دو دهه اخیر، استفاده تروریست ها از وسایل و شیوه های نوین، آثار و نتایج زیانبار اعمال تروریستی را بسیار وسیعتر و خرابتر کرده است. تروریسم هسته ای، بیولوژیکی، رایانه ای و غیره از شیوه های

^۱ گیلبرت، جف، واکنش به جرایم بین المللی، ترجمه پیمان نمایان، رضا ایازی، انتشارات سازمان عقیدتی و سیاسی ناجا، تهران، چاپ اول، ۱۳۹۱

^۲ ژاک، بودینه، تجزیه و تحلیل اقتصادی تروریسم، ترجمه علیرضا طیب، در کتاب: تروریسم: تاریخ، جامعه شناسی، گفتمان و حقوق بشر، نشر نی، تهران، چاپ دوم، ۱۳۸۴

نوین ارتکاب اعمال تروریستی با استفاده از سلاح و یا انفجار باشد از این رو این پدیده شوم امروزه از حساسیت خاصی نسبت به سایر جرائم سازمان یافته بر امنیت جهان به خصوص امنیت ملی هر کشوری گردیده است. کشور ایران از جمله کشورهایی است که بیشترین لطمات را از حواث تروریستی متحمل گردیده است. مخصوصاً بعد از انقلاب اسلامی در میهن عزیزمان شاهد وقوع عملیات تروریستی بسیاری بوده ایم که منجر به کشته شده مقامات دولتی و شهروندان زیادی گردیده است. علاوه بر این، از آنجا که کشور ایران در منطقه ای است که کشورهای واقع شده در آن از امنیت و ثبات کافی برخوردار نیستند و برخی از سلاح های خطرناکی از جمله سلاح های هسته ای، شیمیایی، بیولوژیک و ... دسترسی دارند این خطرات به مراتب نسبت به سایر کشورها بیشتر می باشد. از آنجا که کشور ایران در منطقه ای است که کشورهای واقع شده در آن از امنیت و ثبات کافی برخوردار نیستند و برخی از سلاح های خطرناکی از جمله سلاح های هسته ای، شیمیایی، بیولوژیک و ... دسترسی دارند این خطرات به مراتب نسبت به سایر کشورها بیشتر می باشد. از آنجا که تروریسم با شیوه ها و ابزارهای گوناگون پیچیده ای ارتکاب می یابد پیشگیری وضعی از تروریسم مسلزم این است که ابزارها و شیوه های ارتکاب این جرم و همچنین شرایط و اوضاع و احوالی که این جرم در آن اتفاق می افتد به طور کامل و دقیق شناخته شود تا به این شناخت، راهکارهایی ارائه گردد که بتواند در پیشگیری از وقوع آن کار باشد.

۲- بیان مساله

در عصر جهانی شدن، تروریسم از تهدیدی ملی به تهدیدی فرا ملی مبدل شده و دیگر محدود به مرزهای منطقه ای یا ملی نمی ماند. تروریسم پدیده ای است که قرنهای پیکره خود را در عرصه جهانی گسترده است و به جهت خصوصیت بارزی که دارد اغلب در اشکالی کاملاً غیره منتظره رخ می دهد. با وقوع اشکال جدید اقدامات تروریستی مفاهیم و واکنش های جدیدی نیز نسبت به آن پدید می آید. مفهوم تروریسم بدیهی

است تغییر شکل تروریسم از اشکال شناخته شده به شیوه های نوین سبب دشواری در شناسایی، سازماندهی و عکس العمل نشان دادن نسبت به آن می گردد.

کشور ایران از جمله کشورهایی است که بیشترین لطمات را از حوادث تروریستی متحمل گردیده است. همانگونه که نظریه پردازانی از جمله رابرت آپاپ^۳ اظهار داشته اند اولاً تروریسم جرمی هدفمند است و در تلاش برای دستیابی به یک هدف سیاسی توسط تروریست ها به کار گرفته می شود و ثانیاً تروریست ها در فرآیند رسیدن به هدف خود محاسبه گرایانه عمل می کنند و سعی می کنند در عین حالی که کمترین هزینه را متحمل شوند بیشترین خسارت را به طرف مقابل وارد کنند از این رو پیپ برایین باور است که حملات ناشی از یک تحلیل کاملاً مبتنی بر محاسبه هزینه و فایده است که بر اساس آن موثرترین روش از جانب تروریست ها اتخاذ می گردد تا از این طریق بتوانند با وارد آوردن بیشترین خسارت متحمل کمترین هزینه شوند.^۴ از این رو برای رفع چالش های اخیر حصوی توافق میان سازمان بین المللی و دولت ها از یک سو و نیز تصویب معاهدات بین المللی مناسب و کارآمد از سوی دیگر ضرورتی انکارناپذیر است. به علاوه جرم انگاری جرایم بین المللی مورد اهتمام در حقوق داخلی دولت ها بر پایه معاهدات بین المللی نیز می تواند در رفع چالش های مزبور موثر باشد. با مطالعه در اسناد بین المللی پرواضح است که نظام حقوق بین المللی کیفری توفیق روزافزونی را در نیل به اهداف خود داشته است. برایین اساس از جمله دستاوردهای این نظام ایجاد و تاسیس دادگاههای کیفری بین المللی می باشد که فعالیت این دادگاهها مفید کارایی موثر و مناسب نظام عدالت کیفری بین المللی می باشد. از آنجا که تروریسم با شیوه ها و ابزارهای گوناگون و پیچیده ای ارتکاب می یابد پیشگیری وضعی از تروریسم مستلزم این است که از ادعا و شیوه های ارتکاب این جرم و همچنین شرایط و اوضاع و احوالی که این جرم در آن اتفاق می افتد به طور کامل و دقیق شناخته شده با توجه به این شناخت، راهکارهایی ارائه گردد که بتواند در پیشگیری از وقوع آن کارا باشد.

^۳ Rabert a.pape

^۴ ظهیری، صمد، عقلانیت و تروریسم، پایان نامه کارشناسی ارشد، ۱۳۸۵، ص ۱۰

۳- اهداف تحقیق

هدف اصلی این موضوع تبیین انواع جرائم سازمان یافته به خصوص تروریسم و بررسی آن بر امنیت داخلی ایران می باشد برای رسیدن به این هدف دغدغه های ذیل مدنظر قرار گرفته است که عبارتند از:

- ۱- معرفی جرائم سازمان یافته و پیامدهای آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران
- ۲- یافتن روش های مناسب برای پیشگیری وضعی از شیوه های مختلف ارتکاب عملیات تروریستی

۴- اهمیت موضوع

باید اذعان نمود که جرایم کمی است که مانند جرایم تروریستی بتوانند در زمانی کوتاه دارای چنین آثار مخرب گسترده ای باشند. این ویژگی تروریسم است که با کمترین زمان و هزینه بیشترین آسیب و لطمه دار بر پیکر جامعه وارد می نماید. از آنجا که کشور ایران در طول تاریخ هدف حملات تروریستی فراوانی قرار گرفته اند و قوع این جرم لطمات شدیدی را بر پیکر میهن عزیزمان وارد آورده است و همچنین خطرات بالقوه زیادی علیه کشورمان وجود دارد، انجام اقداماتی که از تکرار چنین حوادثی ناگواری نماید از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است، بنابراین از آن جا که به کارگیری راهکارهایی می تواند در پیشگیری و کاهش به سزایی خواهد شد.

۵- سوال اصلی

جرائم سازمان یافته و به طور ویژه تروریسم چه تاثیری بر امنیت ملی ایران داشته است و دولت ایران برای مقابله با آن به چه اقداماتی دست زده است؟

۶- فرضیه

جرائم سازمان یافته و به ویژه تروریسم هم در اشکال داخلی و هم بین المللی آن یک از مهمترین چالشهای امنیت ملی ایران بوده و دولت جمهوری اسلامی برای مقابله با آن از راهکارهای سیاسی، حقوقی و امنیتی استفاده کرده است.

۷- پیشینه تحقیق

متأسفانه در ایران، در خصوص پیشگیری از جرم پژوهشهای مختصری انجام گرفته است که عموماً نیز به صورت ترجمه آثار لاتین می باشد. در خصوص پیشگیری از تروریسم نیز علی رغم تلاش صورت پذیرفته، منابع چندانی یافت نگردید، البته برخی از منابع فارسی به صورت فرعی به برخی از راهکارهای پیشگیرانه در خصوص اشکال خاصی از ارتکاب جرائم تروریستی نظیر سایبر تروریسم و تروریسم بیولوژیکی پرداخته اند، اما تالیفی که کاربرد تمام راهکارها را در خصوص اشکال مختلف تروریسم بیان نموده باشد یافت نگردیده، در تالیفات خارجی نیز آثار محدودی به طور اختصاصی به بررسی پیشگیری از اشکال خاصی از تروریسم پرداخته اند.

به طور مثال کتاب مبارزه با تروریسم که مطالعه تطبیقی اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا را مورد بررسی نهاده است در این کتاب که به دنبال حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ در خاک آمریکا، نگرارش گشته است به بررسی جنگ با تروریسم، رویکردهای کیفی اتحادیه اروپا، رویکرد جامع آمریکا و توافقات اتحادیه اروپا و آمریکا پرداخته است. و یا کتابی را که به عنوان ترجمه با عنوان راهنمای آمادگی واکنش در برابر رخدادهای بیوتروریستی در خصوص این که خطر و تهدید بیوتروریستم آستفاده از جنگ افزارهای بیولوژیک در ترور تروریسم) را بدان پرداخته است در واقع کتاب حاضر با بررسی پیشگیری، عوامل

بیولوژیک، دستیابی به عوامل بیولوژیک، ابزارهای انتشار عامل، تعامل بین نهادهای مجری قانون و بخش بهداشت همگانی، سطوح تجهیزات حفاظتی پرسنل و واکنش های عملیاتی را به صورت موردی مورد بررسی قرار داده است و یا کتاب واکنش به جرایم بین المللی که به بررسی مجرمان بین المللی و رویه قضائی، ساز و کارهای بین المللی استرداد مجرم، اثر گذاری رویه های کیفری بین المللی بر واکنش بین المللی، محدودیت های استرداد، بخشودگی جرائم سیاسی، واکنش های مشروع به جرائم بین المللی، واکنش به جنایات جنگی، جنایات ضد بشری نسل کشی، پناهندگی و استرداد می پردازد و یل کتاب جرائم سازمان یافته آسیایی که به بررسی قانون گذاریها، تاکتیک های پلیسی و سازمان های اصلی جرم در اسیا و گرایشهای جدید در جرائم سازمان یافته آسیایی پرداخته شده است .

ا بنابراین از آنجا که تالیف جامعی در خصوص مطالعه مرودی بر امنیت ایران در خصوص تروریسم صورت نگرفته است در این پایان نامه سعی شده است تا کاربرد تمام راهکارهای پیشگیرانه و حفظ امنیت ایران را در رابطه با امثال متنوع ترین و نوین اقدامات تروریستی مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد.

۸- تعریف مفاهیم

الف- جرم:

هر فعل یا ترک فعلی که مطابق قانون قابل مجازات یا مستلزم اقدامات تامینی و تربیتی باشد، جرم محسوب می شود.^۵

گاروفالو: جرم عملی است که در هر زمان و مکان احساسات شرافتمندانه و نوع دوستی انسانی را جریحه دار نماید.

ب- تروریسم

۱- مفهوم لغوی:

^۵ ماده ۲ قانون مجازات اسلامی

تروریسم که از زبان فرانسوی به زبان فارسی راه یافته است، از ریشه لاتین کلمه ترور^۶ به معنای ترس و وحشت شدید است.^۷ در لغت فرانسوی ترور را ترس یا نگرانی شدید که اغلب از تهدید مبهم و نامانوس و غیرقابل پیش بینی ناشی می گردد تعریف کرده اند.^۸ فرهنگ وبستر نیز ترور را استیلائی ترسی مهیب تعریف کرده است.^۹ در زبان فارسی به معنی قتل سیاسی به وسیله اسلحه متداول شده است... این تعهد در فرانسه به معنی وحشت و خوف آمده... و تروریسم به اصل حکومت وحشت و فشار اطلاق می شود.

۲- مفهوم اصطلاحی:

تروریسم از دیدگاه سیاسی، اجتماعی، حقوقی و غیره بررسی شده و تعاریف گوناگونی از آن به عمل آمده است. لیکن تا کنون تعریف جامع و واحدی از آن مورد توافق تمامی صاحب نظران قرار نگرفته است. تعاریفی که از تروریسم ارائه شده را می توان در سه گروه ذیل بررسی کرد که عبارتند از:

۱- تعاریف فهرستی

۲- تعاریف کلی

۳- تعاریف ترکیبی

گروه نخست از تعاریف بدون اینکه به ماهیت و عناصر اقدامات تروریستی بپردازند، صرفاً به بیان مصادیق تروریسم می پردازند. رسانه های غربی از این تعاریف بیش از استفاده می کنند. گروه دوم با در نظر نگرفتن جزئیات و مصادیق پدیده تروریستی به ارائه تعاریفی کلی بسنده می کنند به همین دلیل تشخیص اینکه اقدام خاص تروریستی می باشد یا خیر بر اساس تا این تعریف دشوار می

^۶ terror

^۷ Oxford advanced learners dictionary forth edition oxford university press ۱۹۹۱ p۸۹۳

^۸ اردبیلی محمدعلی، مقالات برگزیده حقوق بین الملل کیفری، نشر میزان، تهران، ۱۳۸۳، ص ۱۹۵

^۹ Websters third new international dictionary Massachusetts martin Webster ۱۹۸۶ p۲۳۶۱

باشد. گروه سوم از ترکیب تعریف های فهرستی و کلی تعریفی تازه به دست می دهند و عموماً از تعاریف پیشین دقیق تر و روشن تر می باشند.

در معنای اصطلاحی دایره المعارف لاروس عبارت ترور را اینگونه تعریف نموده: ایجاد هراس در توده مردم یا گروهی از مردم به منظور درهم شکستن مقاومتشان، یا پیشبرد فرایند سیاسی بر پایه این ترس از طریق بکارگیری اقدامات حاد و خشونت بار.^{۱۰}

در حقوق ایران توجه چندانی به جرم انگاری و تعریف پدیده تروریسم، به عنوان یک جرم مستقل، معطوف نگردیده است. صرفاً در سال ۱۳۸۲ لایحه مبارزه با تروریسم از طرف دولت به مجلس شورای اسلامی ارسال شد اما به تصویب نرسید. بر اساس ماده یک لایحه مذکور تروریسم اینگونه تعریف شده است: ارتکاب یا تهدید به ارتکاب جرایم و اقدامات خشونت آمیز از طریق به وحشت افکندن مردم جهت تاثیرگذاری بر خط مشی، تصمیمات و اقدامات دولت جمهوری اسلامی ایران، سایر کشورها و سازمان های بین الدولی، جرم تروریستی محسوب می شود. هرچند این تعریف در حد یک تعریف پیشنهادی به قوه مقننه ارزش دارد، در عین حال با این اشکال اساسی روبروست که صرفاً به عملیات تروریستی که با ایجاد ترس و وحشت عمومی قصد تاثیرگذاری بر خط مشی دولت ایران با سایر دولت ها را دارند توجه دارد و مصادیق دیگر را مدنظر قرار نداده است.

مفهوم حقوقی کلمه تروریسم در برخی از قوانین جزایی به صراحت ذکر شده است. بعنوان نمونه، در قانون جزای فرانسه به عمل مجرمانه ای اطلاق شده است که بصورت فردی یا جمعی و با توسل به رعب و وحشت و با قصر برهم زدن شدید نظم عمومی، ارتکاب می یابد. در این تعریف ۳ عنصر مهم نهفته است:

۱- استفاده از خشونت

۲- هدف ایجاد رعب و وحشت و برهم زدن امنیت، اگرچه الزاماً جماعت مورد نظر دچار ترس و وحشت نگردند.

^{۱۰} دایره المعارف لاروس، پاریس، جلد دهم، ۱۹۶۴ ص ۲۵۸

۳- ایجاد فضای سیاسی متشنج از طریق بی ثبات کردن نظم عمومی^{۱۱}.

در کشور انگلستان براساس قانون تروریسم سال ۲۰۰۰ انجام کاری که متضمن ایراد خشونت شدید علیه یک فرد یا خسارت شدید نسب به اموال باشد، به خطر انداختن حیات فرد، ایجاد خطر شدید نسبت به سلامت یا امنیت تمام یا بخشی از مردم یا تهدید به خشونت بنامه ریزی شده برای اثرگذاری بر حکومت یا ترساندن تمام یا بخشی از مردم عمل تروریستی دانسته شده است. البته با این قید که در هر دو مورد انجام اعمال مذکور یا تهدید به چنین اعمالی می بایست به منظور پیشبرد یک منظور سیاسی، مذهبی یا ایدئولوژیک باشد.^{۱۲}

از منظر اسناد بین المللی نیز می توان به ردیف های (الف) و (ب) بند ۱ ماده ۲ کنوانسیون بین المللی مبارزه با تامین مالی تروریسم اشاره نمود. این ردیف ها اعمال ذیل را عمل تروریستی محسوب می دارند:

الف- ارتکاب عملی که طبق هر یک از کنوانسیون های پیوست کنوانسیون مذکور جرم شناخته شده است.

ب- ارتکاب هر عمل دیگری به منظور قتل یا ورود لطمه جسی جدی به یک شهروند یا شخصی که مشارکت فعالی در درگیری مسلحانه ندارد و هدف از ارتکاب چنین عملی، ماهیتا یا بر اساس شرایط مربوط، ارباب جمعیت یا وادار نمودن یک حکومت یا یک سازمان بین المللی به انجام یا خودداری از انجام هر عمل باشد.^{۱۳}

سازمان ملل متحد در سال ۱۹۹۲ در یک تعریف غیر رسمی اینگونه به تبیین ماهیت تروریسم پرداخته است: یک شیوه مشتاقانه یا رغبت انگیز در ارتکاب خشونت مکرر توسط افراد، گروه ها یا دولت ها بصورت مخفیانه در جهت نگرش فکری خاص، مجرمانه یا سیاسی. در اینجا قربانیان اصلی خشونت، در مقایسه با آدم کشی، آماج اصلی محسوب نمی شود.^{۱۴}

^{۱۱} سواری، حسن، مبارزه علیه تروریسم و حقوق بین الملل: خطرات و فرصت ها، مجله حقوقی نشریه دفتر خدمات حقوقی بین المللی جمهوری اسلامی ایران، شماره ۲۹ ف پاییز ۱۳۸۲، ص ۳۳۵

^{۱۲} آقا بابایی، حسین، پاسخ به تروریسم و خشونت، مقالات و بررسیها، دفتر ۸۵، پائیز ۸۶، ص ۴

^{۱۳} طیبی فرد، امیرحسین، مبارزه با تامین مالی تروریسم در اسناد بین المللی، مجله حقوقی نشریه دفتر خدمات حقوقی بین المللی جمهوری اسلامی ایران، شماره ۳۲ ف ۱۳۸۴، ص ۲۸۳

^{۱۴} کرم زاده، سیامک، نگاهی به اقدامات سازمان ملل در مبارزه با تروریسم، مجلس و پژوهش، سال دهم، شماره ۳۷، ص ۲۲